

CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAZILAN EDEBİYAT TARİHLERİNDE YENİ TÜRK ŞİİRİ

Mehmet Can DOĞAN*

Özet: 29 Ekim 1923'te ilan edilen Cumhuriyet'le birlikte siyasi hayatta olduğu gibi kültürel hayatta da köklü bir değişim süreci başlar. Edebiyat tarihi yazımı da süreç içinde yeni bir yön bulur. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yazılan edebiyat tarihleri, lise ders kitabı olarak belirir. Bunlar, eğitimdeki öğretici işlenlerinin yanı sıra bir edebiyat kanonunun oluşmasında da etkili yayınlardır. Şiir merkezli bir edebiyat olan Türk edebiyatının tarihi yazılırken bu türe ve türün temsilcilerine farklı dikkatlerle yaklaşılır. Bu da yeni Türk şiirindeki kanonik tutumu belirginleştirir. Erken Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze gelece kadar yazılan edebiyat tarihlerinden hem şiir kanonunun oluşturulmasına matuf çabalar hem de bilginin kullanımı, yöntem ve yaklaşım sorunları izlenebilir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat tarihi, yeni Türk şiiri, kanon.

New Turkish Poetry in Literary History Written in The Republic Period

Abstract: Together with the Republic declared on October 29th of 1923, there begins a radical change process in the cultural life as well as being in the political life. Literary history writing finds a new direction in the process as well. Literary histories written in the Early Republican Period appear as high school textbooks. These are effective publications in the formation of literary canon along with their educational tutorial functions. The historical writings of Turkish literature, as a poetry-based literature, are approached with different attentions to this genre and its representatives. So, this indicates the canonical attitude of new Turkish poetry. Both the efforts to form the poem canon and the use of the information, and also the methods and approaches can be traced through the literary histories written from the Early Republican Period to the present day.

Keywords: Literary history, new Turkish poetry, canon.

Giriş

Edebiyat tarihi yazımı, tarih yazımı gibi, toplumsal belleğin inşa edilmesine dönük çalışmaların bir parçasıdır. Özellikle kuruluş dönemlerinde, toplumu birleştirecek kültürel değerler belirlenirken kültürün taşıyıcı unsuru olan dile ilişkin çalışmalar yoğunlaşır. Malzemesi dil olan, başka bir deyişle dille yapılan edebiyat, kültürel değerleri kurgu üzerinden taşıması ve bunların dolaşımını sağlaması nedeniyle ulus devletlerin kuruluşunda özel bir alan olarak belirginleşir. Hem yeni edebî metinlerin yazılması hem de mevcut birikimin değerlendirilmesinde, ulus devletler, bir edebiyat kanonu oluşturur. “Yazılı aktarım araçlarında ritüel

* Doç.Dr., Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, Ankara / TÜRKİYE. E-posta: mehmetcandogan@yahoo.com. ORCID No: 0000-0002-7840-2937

bağdaşıklığın devamı” olarak tanımlanan kanon, tarihsel süreçte, “ölçek, cetvel, ölçüt; örnek, model; kural, norm; tablo, liste” (Assmann 2001: 107) anlamlarıyla zenginleşmiş bir kavramdır. Edebiyat kanonu, bir metnin iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış olup olmadığına ilişkin yargılarda bulunurken ölçütlere ihtiyaç duyar ve bu ölçütleri oluşturur; ayrıca, öne çıkarılan metinlerle örnekler, modeller belirler. Bu metinler, edebiyatta kuralları ve normları da temsil ederler. Son aşamada, örnek metinlerin listelenmesi gerekir. Kanon kavramının tarihsel süreçte kazandığı anlamları gözeterek edebî metnin yazılması, çözümlenmesi, yorumlanması ve konumlandırılmasında kanonu oluşturan gücün talep ve beklentilerinin belirleyici rahatlıkla söylenebilir. Bir edebî metin ve onun yazarı veya şairi, edebiyat tarihine, kanonun koyduğu ölçütlere göre kaydedilir. Edebiyat tarihi, bir yazar veya şairin kültürel belleğe geçirildiğini gösteren en önemli referans alanıdır. Bu yüzden, edebiyat tarihi yazımı, toplumsal belleğin inşa edilmesi sürecinde önem kazanır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bir edebiyat kanonu oluşturulması yönünde dil çalışmalarına öncelik vermiştir. Yeni kurulan devletin ideallerini benimseyen şair ve yazarlar, metinleriyle bu kanonun belirginleşmesini sağlamıştır. Edebiyat tarihleri, hem birikimin kanonun sınırları içinde değerlendirilmesini hem de şair ve yazarlara ölçütleri, modelleri ve normları göstermesi açısından önemli bir işlev görmüştür. Erken Cumhuriyet Dönemi’nde yazılan ilk edebiyat tarihlerinin aynı zamanda liseler için ders kitabı olarak da düzenlenmesi, oluşturulmak istenen kanonun bu çalışmalara yüklediği işlevi de göstermektedir. 1924’ten 2015’e kadar yazılan edebiyat tarihlerinin çoğunda bu işleve bağlı kalındığı görülmekle birlikte, bazı edebiyat tarihlerinin yeni edebiyat kanonları oluşturma niyeti taşıdığı da fark edilmektedir. Hem edebiyat kanonunun oluşumunda edebiyat tarihlerinin rolünü hem de edebiyat tarihi yazımındaki sorunları belirginleştirme amacı taşıyan bu çalışmada, yeni Türk edebiyatındaki *temsil gücü* gözetilerek, merkeze şair alınmıştır.

Edebiyat Tarihlerinde Yeni Türk Şiiri

İsmail Habib [Sevük]’in *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi* (İsmail Habib 1340/1924), modern Türk edebiyatının Cumhuriyet Dönemi’nde yazılmış ilk edebiyat tarihi olması ve sonraki yıllarda farklı amaçlar doğrultusunda *Edebî Yeniliğimiz I-II* adıyla yayımlanırken modern Türk şiirini de içermesi bakımından dikkate değer ilk çalışmadır. İsmail Habib, “Yeni Türk Edebiyatı”nın dönemlere ayrılmasında Tanzimat, Servet-i Fünûn, Fecr-i Âti, Millî Edebiyat tasnifini izler. Onun sonradan *Avrupa Edebiyatı ve Biz* (İsmail Habib 1940, 1941) adıyla iki cilt olarak yayımlanacak kitabını hazırlayan dikkat, *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi*’nde belirir. Yazar, bu kitabında, Yeni Türk Edebiyatı tasnifi içindeki her başlığın altını doldurmaya geçmeden önce “Fransız Edebiyatı Tarihine Kısa Bir Nazar” ile Klasisizm, Romantizm ve Realizm akımlarını tanıtır; bu sanat akımları içinde görünen şair ve yazarlar hakkında bilgi verir. Böylece hem “yeni edebiyat”ın yöneldiği medeniyet dairesinin birikimine hem de bu edebiyatın kaynağına dikkat çekmiş olur. İsmail Habib’in edebiyat tarihinde Avrupa edebiyatı Yeni Türk Edebiyatı’nın ufku olarak belirlenirken bu edebiyatı hazırlayan siyasi gelişmeler de “Gülhane Hattı ve Tanzimat Devri” başlığı altında açıklanır. Tanzimat Edebiyatı şairleri olarak Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Recâizâde Mahmut Ekrem ve Abdülhak Hâmit’e yer açılan eserde, her bir isim, genel olarak, şu alt başlıklar altında değerlendirilir: “Ehemmiyeti, Hayatı, Şairliği, Hizmetleri, Eserleri, İntihab”. Anılan isimlerden eserlerinin yoğunluğuna ve eser verdikleri türlerin çeşitliliğine

göre metin seçildiği ve çalışmada her bir şaire, ona göre yer açıldığı fark edilir. Tanzimat Dönemi Edebiyatı şairleri arasında Abdülhak Hâmit'e 45 sayfa ayrıldığı ve her bir eseri hakkında değerlendirmeye gidildiği görülür. "Eski Zevkin Devamı" başlığı altında "Maziye Yaşatanlar" belirlemesiyle Leskofçalı Gâlib, Hersekli Ârif Hikmet ve Yenişehirli Avni değerlendirilir. Muallim Nâci de "Eski Zevkin Devamı" olarak sunulurken, her ne kadar "Şairliği" diye bir başlık açılmış olmasa da onda bulunduğu ileri sürülen "ikilik"e yoğunlaşılır ve "Asıl Kıymeti ve Hizmeti"ni şairliğinden çok diğer çalışmalarlarıyla belirginleştirdiği ileri sürülür.

İsmail Habib, *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi*'nin "Servet-i Fünûn Edebiyatı" başlıklı ikinci bölümüne, "Servet-i Fünûn Devri"ni ana hatlarıyla betimleyerek girer. Burada, "Abdülhamid Zamanı-İstibdadın Koyuluğu-Edebiyatın Hâli-'Servet-i Fünûn' Ailesinin Teşekkülü" hakkında bilgiler verir. İlerleyen sayfalarda, bu edebiyat dönemini "Edebiyat- Cedide" kabulü altında değerlendirecek olmasına rağmen, İsmail Habib, "Servet-i Fünûn Edebiyatı" adlandırmasına gerekçe olarak şair ve yazarların bir araya geldiği dergiye dikkat çekerek şunları söyler:

"Cenap Şehabettin", Halit Ziya beyler de 'Servet-i Fünûn'a geldiler, Fikret şair, Halit Ziya nâsir, Cenap da hem şair hem nâsirdi. Servet-i Fünûn'un bu üç rûknü etrafına şiirde Süleyman Nesip, Hüseyin Siret, Hüseyin Suat, Faik Âli, Celâl Sahir gibi şairler ve nesirde Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit, Süleyman Nazif, Ahmet Hikmet gibi nâsirlere ve hikâyeciler toplandılar. Hepsisi bir 'Servet-i Fünûn Ailesi' teşkil ettiler. Bu mecmuanın beş altı sene devam eden muntazam, feyizli, faal, hayatına tarihimize 'Servet-i Fünûn Edebiyatı' diyoruz." (İsmail Habib 1340/1924: 431)

İsmail Habib, bu girişin ardından "Fransız Edebiyatı"nda "Realist Devir"i tanıtır ve "Servet-i Fünûn Ailesi"ni kuracak dergiye "Ser-Muharrir-i Edebî" sıfatıyla yön veren Tevfik Fikret'i, 48 sayfada değerlendirir. Şaire ayrılan sayfalarda "Hayatı ve Ahlakı" başlığı dikkati çeker. Bu ara başlık, bir şair olarak Tevfik Fikret algısının oluşturulmasına ve yerleştirilmesine matuf bir çabayı işaret eder. Böylece şairin duruşu, eserlerinin önüne alınmış olur. Metni değil, şairi önceleyen bu tutum, yeni Türk edebiyatında, Tevfik Fikret imgesinin oluşturulması açısından dikkat çekici bir göstergedir. Tevfik Fikret'ten sonra Cenap Şehabettin, Servet-i Fünûn Edebiyatı'nın genişçe değerlendirilen ikinci şairidir. Hüseyin Siret, Faik Âli, Hüseyin Suat, Süleyman Nesip, Celâl Sahir, Ali Ekrem, H. Nâzım (Reşit Bey) da "Servet-i Fünûn Edebiyatında Diğer Simalar" olarak birkaç sayfada ele alınır. İsmail Safa ile Mehmet Emin, "Servet-i Fünûn Haricindeki Şahsiyetler" arasında anılırken Fecr-i Âti de "Servet-i Fünûn'a Zeyl" olarak sunulur ve Emin Bülend, Şehabettin Süleyman, Ahmet Hâşim, burada değerlendirilir.

Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi'nin üçüncü bölümü olan "Millî Cereyan Edebiyatı"ndaki "Şairler" alt başlığında şu isimler yer almaktadır: Yahya Kemal, Rıza Tevfik, Mehmet Âkif, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Enis Behiç, Ali Cânîp, Halit Fahri, Faruk Nafiz, Nâzım Hikmet, Kemalettin Kâmi. Anılan şairlere ayrılan sayfalar, onların önem ve kabul derecelerine göre farklılık gösterir. "Servet-i Fünûn Edebiyatı" adlandırmasını bu edebiyat içinde anılan şair ve yazarların bir araya geldiği dergiye gözeterek benimseyen İsmail Habib, "Millî Cereyan Edebiyatı"nın geliştiği süreli yayınları da anar ama bu yayınlara şiirin gelişimindeki etkileri yönünden değil, düşünce dünyasındaki gelişmelerdeki işlevleri yönünden dikkat çeker. Bununla birlikte, *Genç Kalemler* ve *Türk Yurdu* dergilerini "Millî Cereyan"ın

önemli yayın organları olarak sunarken onların şiire etkileri de kendiliğinden belirginleşir.

İsmail Habib, “Lise Kitapları”nın “III. Sınıf” “Birinci” ve “İkinci Kısım”ları için iki kitap olarak hazırladığı *Edebî Yeniliğimiz* adlı çalışmalarında *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi*’ni farklı bir amaç ve işlev gözeterek yeniden düzenlemiştir. Aradan geçen yedi sekiz yıl içinde belirginleştiğini düşündüğü isimleri ve yönelişleri dikkate alarak bazı tasniflere giden yazar, *Edebî Yeniliğimiz*’in ilk cildinde Âkif Paşa’ya da Tanzimat Edebiyatı’nın diğer şairlerinin yanında geniş bir yer açmıştır. Kitabın yaklaşık 100 sayfası (üçte biri), Abdülhak Hâmid’e ayrılmıştır (İsmail Habib 1931).

Edebî Yeniliğimiz’in ikinci cildinde, Servet-i Fünûn Edebiyatı şairlerini *Türk Teceddüt Edebiyatı*’ndaki düzen içinde aktaran İsmail Habib, “hariçteki simalar” arasına Şair Eşref ile Nigâr Hanım’ı da katar. Kitabın bundan sonraki bölümleri, yeni bir tasarrufla düzenlenmiştir. Fecr-i Âti, “Meşrutiyet’ten Sonra” başlığı altında değerlendirilirken Ahmet Hâşim, bu toplanmadan çıkarılmış; Şehabettin Süleyman, Mehmet Behçet, Emin Bülent, Fecr-i Âti’nin şairleri olarak kısaca değerlendirilmiştir. Mehmet Âkif, Ahmet Hâşim, Mithat Cemal, Abdullah Cevdet ve Yahya Kemal, “Türkçülük Cereyanından Evvelki” şairler başlığı altına alınmıştır. Sonraki bölümün başlığı olan “Türkçülük Cereyanı”nın da işaret ettiği gibi, İsmail Habib’in *Edebî Yeniliğimiz*’deki tasnifini, siyasi olaylar ve dönüm noktaları belirlemiş; değerlendirmeleri de bu belirleyici paradigma büyük ölçüde yönlendirmiştir. Nitekim, *Edebî Yeniliğimiz* adı altında sunulan çalışmanın “Türkçülük Cereyanı” başlıklı bölümüne “Halk Edebiyatı ve Saz Şairleri Tarihçesi” eklenmiş; “Türkçülük Cereyanının Tarihçesi” başlığı altında da bir ideoloji olarak Türkçülük üzerinde durulmuştur. İsmail Habib’in edebiyat tarihine kazandırdığı “Beş Hececiler” adlandırmasına, kitapta “Hecenin Beş Şairi” başlığıyla yer açılmış; bunlar, “edebiyatta milliyet cereyanına hizmet eden kıymetler” arasında değerlendirilmiştir. “Kitaba İlave” olarak sunulan son bölümde; “son devrede nazım cephesi” dikkatiyle Nâzım Hikmet, Ali Mümtaz, Necmettin Halil, Halide Nusret, Şükûfe Nihal, Ömer Bedrettin, Kemalettin Kâmi ve Necip Fazıl anılmıştır (İsmail Habib 1932).

Yaklaşımı belirleyen siyasi paradigma dışında *Edebî Yeniliğimiz*’in *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi*’nden önemli iki farkı daha vardır. Birincisi, “intihab” başlığı altında sunulan seçilmiş metinlere, yeni kitapta yer verilmemiş; böylece çalışma, antoloji mantığından ve havasından uzaklaştırılmıştır. İkincisi, süreli yayınlara dönemleri anlamak bakımından “Mehazlar” içinde ciddi bir yer açılarak edebiyat tarihi yazımında süreli yayınların önemi vurgulanmıştır. Örneğin Servet-i Fünûn Edebiyatı için verilen kaynaklar arasında “Mecmualar ve Gazete Koleksiyonları” başlığı altında; *Servet-i Fünûn*, *Hanımlara Mahsus Gazete*, *Âşiyân*, *Şehbal*, *Resimli Kitap*, *Yeni Mecmua*, *Dergâh*, *Hayat*, *Türk Yurdu*, *İkdam*, *Vakit*, *Tercüman-ı Hakikat* ve *Sabah* adlı süreli yayınlar, tanıtıcı bilgilerle sıralanmıştır. Ayrıca şair ve yazarlara ait kitaplar da dönem dikkati ile toplu biçimde sunulmuş, her ne kadar İsmail Habib eserler üzerinden bir edebiyat tarihi yazmasa da, eserler üzerinden edebiyat tarihi çalışmasına yönelecekler için ipucu verilmiştir.

İsmail Hikmet [Ertaylan]’in dört ciltten oluşan *Türk Edebiyatı Tarihi*, yazarın Bakü Üniversitesi’nde çalıştığı yıllarda 1925-1926’da yayımlanmıştır. Modernleşme sürecinin erken dönemiyle birlikte yazıldığı yıllara gelene kadarki edebiyatı da gözetmesi ve içermesi bakımından *Türk Edebiyatı Tarihi*’ndeki tasnif dikkat

çekicidir. Kitabın birinci cildinde, Encümen-i Şuara şairleri ile Tanzimat Dönemi Edebiyatı'nın ilk nesli diye bilinen isimlere yer verilmiştir. Şairler, “Hayât-ı Husûsiyesi ve Edebiyesi” ve “Lisanı ve Kıymet-i Edebiyesi” başlıkları altında incelenmiştir. Çokça alıntı ile sürdürülen incelemelerin bazılarında, şairlerden seçilmiş metinlere de yer açılmış; böylece edebiyat tarihi ile antoloji arasındaki sınır açılmıştır.

İsmail Hikmet'in tarih anlayışının kronolojiyle birlikte işlediği görülür. Kitabın ikinci cildi, “Edebiyat-ı Cedide” başlığı ile sunulur. Bu, “edebiyat-ı cedide” kabulü için yeni bir tasniftir. Çünkü İsmail Hikmet, “Edebiyat-ı Cedide” belirlemesini, 1876-1895 yılları arasını gözeterek kullanır. Bu yıllarda şiirde belirginleşen Recâizâde Mahmut Ekrem, Abdülhak Hâmit, Yenişehirli Avni, Muallim Nâci, İsmail Safa, Nigâr Hanım ve Abdullah Cevdet gibi isimleri, yeni edebiyatın şairleri olarak değerlendirir. İsmail Habip gibi İsmail Hikmet de Abdülhak Hâmit'e bu cildin yaklaşık üçte birini oluşturan 100 sayfayı ayırır. Çalışmanın üçüncü cildi, “On Dokuzuncu Asır Osmanlı Edebiyatı: 1324 (1908) İnkılâbına Kadar (1895-1908)” olan tarihsel süreci içerir. Rıza Tevfik ile Servet-i Fünûn Edebiyatı şairleri ve yazarları, bu ciltte yer alır. Burada da Tevfik Fikret'e geniş bir yer açıldığı görülür. Kitabın son cildi, “Yirminci Asır”a, kendi düzeni içinde “1324 (1908) İnkılâbından Sonra”ki edebiyata ayrılır. *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi*'nde anılan şairlerin hemen hepsine İsmail Hikmet de *Türk Edebiyatı Tarihi*'nde yer açar; ondan fazla olarak iki kadın şaire de çalışmasında yer verir. Bunlardan Yaşar Nezihe'nin toplumcu söyleminden ötürü edebiyat tarihine alındığı bellidir; diğer isim ise İhsan Raif'tir.

İsmail Hikmet, *Türk Edebiyatı Tarihi*'nin her bir cildini tarihsel dönüm noktalarıyla ayırdığı gibi, bu tarihlerde edebiyatı yönlendiren gelişmelere, farklı çıkış ve yönelişlere, bunların seslendirilme, metin olarak yayımlanma ve yayılma kanallarına, her bir cildin girişi olarak yazdığı yazılarda dikkati çeker. Burada, ideolojik yönlendirenler bulunduğu fark edilir. Örneğin ikinci cilde yazdığı “Edebiyat-ı Cedide (1876-1895)” başlıklı giriş yazısında, günümüzün dikkatiyle söylersek hem anahtar kelimeleri verir hem de döneme ilişkin bir panorama sunar (Ertaylan 2011: 249).

Mustafa Nihat [Özön]'ın 1930'da “Lise Kitapları: III. Sınıf” açıklamasıyla yayımlanan *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi*, her ne kadar “edebiyat tarihi” olarak sunulsa da bir ders kitabıdır. Yazar, kitabının “Başlangıç”ında, yenileşmenin Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla resmî bir kimlik kazandığını ve böylece her alanda olduğu gibi edebiyatta da yenilik arayışının belirginleştiğini vurgular. Mustafa Nihat'ın kitabı, Prof. Dr. Nâzım H. Polat'ın da belirttiği gibi edebiyat tarihini türlerin ekseninde (Polat 2013: 21) tasarlamasıyla, kendisine gelene kadarki edebiyat tarihlerinden ayrışır. Türlerin kronolojik bir seyirle ele alındığı çalışmanın “Birinci Kısım”ında “Nazım” değerlendirilir. “İlk Nazım Yenilikleri” başlığı altında, Ethem Pertev Paşa, Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Recâizâde Mahmut Ekrem, Abdülhak Hâmit ve Muallim Nâci üzerinde duran yazar, her bir şairin özgün taraflarını ve yeniliğe katkılarını, dönemin siyasal ve kültürel verilerini de dikkate alarak öne çıkarır. Fakat değerlendirmelerde derinlikten söz etmek mümkün değildir. Bu, kitabın işleviyle ilgili bir durumdur. İşlev yönlendirmesiyle, ele alınan her bir şairin kısa biyografilerine de yer verilir. Şairlerin yeniliği temsil ettiği düşünülen şiirleriyle *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi*, antoloji havası kazanır. Ayrıca, bu

şiiirlerdeki Arapça ve Farsça sözcüklerin Türkçe karşılıkları da dipnot şeklinde verildiği için çalışmanın ders kitabı özelliği belirginleşir. Yukarıda anılan şairlerden Abdülhak Hâmit'e çokça sayfa ayrılması, şairin doğal olarak öne çıkmasını sağlar. "Diğer Şairler" başlığı altında, Sadullah Paşa, Nâbizâde Nâzım ve İsmail Safa başta olmak üzere bazı şairlere değinen Mustafa Nihat, bir veya iki şiiri üzerinden bu şairleri anma gerekçesini açıklamış olur. "Eskiliğin Devamı"nda ise Keçecizâde İzzet Molla, Âkif Paşa, Yenişehirli Avni, Leskofçalı Galip ile Encümen-i Şuarâ şairlerinden kısaca söz edip bunların birer şiirini verir.

Mustafa Nihat, kitabının "Edebiyatı Cedide" bölümünde, bu edebiyat topluluğunun tarihi ve yaptıkları hakkında bilgiler verip Tevfik Fikret ile Cenap Şehabettin'e geniş bir yer açar. Önceki bölümde olduğu gibi bu bölümde de değerlendirilen şairin önemli görülen şiirleri aktarılır. "Edebiyatı Cedide Tesirleri ve Devamı"nda Fecr-i Âti'ye değinen yazar, bu yönelişten şiirde iz bırakacak şair kalmadığı izlenimini verir. Ahmet Hâşim'in burada değerlendirilmediğini belirtmek gerekir.

Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi'nin "Millî Edebiyat Mücadeleleri ve Bugünkü Edebiyat" başlıklı bölümünde, 23 Temmuz 1908'de ilan edilen İkinci Meşrutiyet sonrasındaki siyasi gelişmelere dikkat çekilerek bunların edebiyata etkisi vurgulanır. Bu bölümde Mehmet Âkif, Ahmet Hâşim, Yahya Kemal öne çıkarılan şairlerdir. Diğer bölümlerde yapıldığı gibi burada şairlerin biyografisine yer verilmez ama kitapları, yayın yılıyla anılır; ayrıca şairler hakkındaki kitaplara da işaret edilir. Anılan şairlerden çokça şiire de yer açılan kitap, antoloji özelliğini pekiştirir (Mustafa Nihat 1934).

Mustafa Nihat Özön'ün Maarif Vekâleti "Lise Kitapları" dizisinde çıkan *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi* adlı kitabı, *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi*'nin küçük değişikliklerle yeniden düzenlenmiş hâlidir. Sadece "Millî Edebiyat Mücadeleleri ve Bugünkü Edebiyat" başlıklı bölümde bazı tasarruflarda bulunulmuştur. Dikkat çeken en önemli değişiklik, Nâzım Hikmet'in kitaptan çıkarılmasıdır. Kitabın bu yayınında Şükûfe Nihal Başar ile Halide Nusret Zorlutuna, "nazar-ı dikkati celbeden kadın şairler" olarak belirtilmiştir. *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi*'ndekinden farklı olarak şairlerden daha az şiir alındığı dikkati çekmekte; sadece adları anılan şairlerden şiir alınmadığı fark edilmektedir.

Özön'ün "edebiyat tarihi" olarak sunulan *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi* de şairlerden seçilen şiirlerle antoloji havasını baskın bir biçimde yansıtır. Yaklaşık yüz yıllık şiir tarihinin değerlendirildiği "Nazım" bölümünde, şiirlere ayrılan sayfalar, değerlendirmelerden bir misli fazladır. Özön'ün diğer kitabında olduğu gibi bu kitabında da şiirlerdeki bazı sözcüklerin Türkçe karşılıklarının verilmesi, çalışmanın "ders kitabı" işlevi gözetilerek düzenlendiğini bildirir. Özön'ün kitabında, kaynakların değerlendirilmesi bakımından süreli yayınlara, şiirin gelişimindeki etkisi olup olmadığı yönünden değil, modernleşmedeki etkisi yönünden dikkat çekilmiş; ayrıntıya girilmeden süreli yayınların adları anılıp bunların gördüğü işlev birkaç cümleyle aktarılmıştır (Özön 1941).

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 1949'da yayımlanan *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* adlı kitabı, edebiyat tarihi yazımında bilginin kullanımı, yöntem ve yaklaşım yönlerinden özgün bir çalışma olarak öne çıkar. Tanpınar, yeni Türk edebiyatını, Batılılaşma tarihinin, başka bir deyişle Türk modernleşmesinin izlenebileceği bir alan olarak görür. Bununla birlikte, edebiyatın yenileşmeyi yansıttığı kadar, aydın

işlevi de üstlenen edebiyatçıların yenileşme içindeki rollerini de belirginleştirir. Şair ve yazarların metinlerini, yenileşme sürecindeki etkileri yönünden değerlendirdiği gibi, bu metinlerin divan şiiri estetiğinden nasıl koptuğunu ve temsil ettiği yeni zihniyeti de vurgular. Yeninin somut olarak belirmesi için “XIX. Asrın İlk Yarısında Türk Edebiyatı”nı değerlendirirken “Divan Şiiri” ve “Halk Şiiri”ni, yüzyılın bazı şairleri üzerinden yorumlar.

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın kendine özgü bir yöntem geliştirdiği fark edilir. Edebiyatta yenileşmenin kurucu ismi olarak İbrahim Şinasi Efendi’yi işaret eden yazar, yeni şiirin de onun açtığı ufuk içinde yön bulduğunu ileri sürer. Bu yüzden, onun edebiyat tarihinde eksen, yenileşme düşüncesi ve bu düşüncenin ilk temsilcisi olan İbrahim Şinasi Efendi’dir. Bu kurucu ismi değerlendirdiği bölümde, Şinasi’nin yeni manzumeyi fark ettirecek bir ufuk kazandırdığına, yeni bir dil ve hayal dünyası geliştirdiğine, “yeni insan”ın mahiyetine ilişkin dikkat kazandırdığına işaret eder. Kısaca, Tanpınar için Şinasi, yeniliğin kurucusu ve mihravidir. Bu yüzden hem yenilik düşüncesini hem de edebiyatta yenileşmeyi, “Şinasi’den Sonra” başlığı altında ele alır. “Nevilerin Gelişmesi” alt başlığında “Eski Şiir” ve “Yeni Şiir”in temsilcileri üzerinde durup bunların metinleri üzerinden yeniliğin özelliklerini belirginleştirir. “Nazım şekli, vezin meselesi, konular ve temler, ferdin doğuşu ve lirik şiirin değişmesi, eski hikmetten felsefî endişeye, ölüm düşüncesi, tabiatın keşfi, yeni edebî nesir, dinî ilhamın değişmesi, yeni şiir anlayışı, yeni masallar ve istiarelerin değişmesi” başlıkları altında, türün yenileşmesindeki göstergeleri yorumlar. Ziya Paşa’yı, “Şinasi’nin Yanı Başında”; Nâmık Kemal’i, “Şinasi’den Sonra” başlıklarıyla Şinasi ekseninde konumlandırır. Yazar, her birinin farklı türlerde yazdıkları eserleri, bütünlüklü bir portre oluşturmak üzere ayrı ayrı değerlendirir. Recâizâde Mahmut Ekrem ile Abdülhak Hâmit’i, “Nâmık Kemal’den Sonra” başlığı altında ele alması, yenileşmenin yönlendirenlerini görmek bakımından dikkati çeker. Yenileşmeyi, bir zincir gibi tasarlayan Tanpınar, Şinasi’yi ilk halka; Nâmık Kemal’i ikinci halka olarak öne çıkarır ve Muallim Nâci’yi de “Eski ile Yeninin Arasında” bir şair olarak konumlandırır. Tanpınar, yeniliğin izlerini edebî metinler üzerinden yorumlar. Böylece metin merkezli yaklaşımıyla edebiyat tarihi, özelde şiir tarihi yazımında özgün bir tutum geliştirir (Tanpınar 2009).

Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*’nde, İsmail Hikmet’in yaptığı gibi, dönemleştirme ayırımından önce sunduğu içerik aktarımına yönelmiştir. Yazar, kitabının “Avrupâî Türk Edebiyatı Tanzîmat Devri 1860-1895” başlıklı üçüncü bölümünde bu edebiyatı “Şinasi-Ziyâ Paşa-Nâmık Kemal Mektebi” diye bir tasnifle değerlendirir. Her bir ismi, “Hayatı, Fikrî ve Edebî Şahsiyeti, Eserleri” başlığı altında inceledikten sonra eserleri hakkında kısa bir değerlendirmede bulunup bilgi verir. Bu düzenleme de şairlerin kitapta kapladığı yerin hacmini belirler. Örneğin Nâmık Kemal’e, 37 sayfa ayrılır. Tanzimat Edebiyatı’nın ikinci devresi “Ekrem-Hâmid-Sezâî Mektebi” diye ayrıştırılırken sanat eğilimi de “Türk Edebiyatında Sanat İçin Sanat Temayülleri” diye belirlenir. Muallim Nâci, “Eski-Yeni Çarpışmaları” içinde bir şair; Nigâr Hanım da “Avrupâî Türk Edebiyatı’nın Kadın San’atkârları”ndan biri olarak sunulur. “Avrupâî Türk Edebiyatı’nın ikinci dönemi olarak Servet-i Fünûn’u değerlendiren Banarlı, Tevfik Fikret ile Cenap Şehabettin’e geniş bir yer açar; şairlerin şiirlerindeki belirgin temaları öne çıkarır. Servet-i Fünûn’un diğer şairlerini ise biyografik bilgi ile kısaca tanıtır. Yazar, Mehmet Emin

Yurdakul'u "Milliyetçi San'atkârlar" arasında sunar; Fecr-i Âti toplanmasına isimler ve kısa biyografilerle yer verir. "Millî Edebiyat Cereyanı" başlığı altında "Dil Milliyetçiliği"ni benimsemiş isimler olarak Ziya Gökalp, Ali Cânîp Yöntem ve Fuad Köprülü'yü şiir de yazmış aydınlar vurgusuyla öne çıkarır. "San'at ve Şekil Milliyetçiliği" başlığı altında İsmail Habib'in "Hecenin Beş Şairi" diye adlandırdığı şairleri değerlendirir. Banarlı, "Yeni Türk Şiirinde Âşık Tarzı Tesirleri"ni de "Millî Edebiyat Cereyanının Bir Başka Tezâhürü" olarak yorumlar ve Rıza Tevfik'ten başlayarak Orhan Şaik Gökay, Nihal Atsız, Zeki Ömer Defne ve hece ile yazanları, bu eğilim içindeki şairler olarak belirler. Mehmet Âkif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı ve Faruk Nafiz Çamlıbel'i "Müstakil San'atkârlar" diye sunan yazar, ilk iki şairi genişçe değerlendirir; Yahya Kemal için 33 sayfa ayırır. Bu tür tasarruflar, şairlere yaklaşımda nesnellğin yitirildiğini işaret eder.

Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nde Marksist eğilim içindeki şairlerle "yenilikçiler"e açılan yer ve bu şairlere yaklaşım da ideolojik tutumu belirginleştirir. Banarlı'nın çalışmasında Şükûfe Nihal Başar, Halide Nusret Zorlutuna "XX. Asır Türk Edebiyatında Kadın San'atkârlar" arasında; İbrahim Alâeddin Gövsa, Mithat Cemal Kuntay, Halil Nihat Boztepe "son asrın tanınmış simaları" arasında anılır. "Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı" içinde dikkat çekilen şairler; Samih Rifat, Kemalettin Kamu, Ömer Bedrettin Uşaklı, Necmettin Halil Onan, Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Kutsi Tecer, Salih Zeki Aktay, Arif Nihat Asya'dır. Banarlı, Nâzım Hikmet'e şairliğini değerlendirme niyetiyle değil, "komünistliğini" ifşa etme niyetiyle bir sayfa açmıştır. Şairle ilgili olarak söyledikleri, ideolojik yönlendireni belirginleştirdiği kadar, Banarlı'nın edebiyat tarihi yazımında nesnellği göz ardı ederek bir denemeci veya fikra yazarı yaklaşımıyla değerlendirmede bulunduğu da işaretidir. Aynı yaklaşım, "Garip Şiiri" için söylenen cümlelerde de belirir (Banarlı 1987: 1252).

İdeolojik tutumla zedelenen *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*'nin özgün bir yönü, "edebî neviler"in gelişmesi gözetilerek, her bölümde kısa da olsa değerlendirmeye gidilmiş olmasıdır. Kaynak ve bilginin kullanımı yönünden de kitap, örnek çalışmalardan biri olarak değerlendirilebilir.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Türk Edebiyatı Tarihi*, muhtasar denebilecek bir içerik sunar. "Modern Türk Edebiyatı" başlıklı bölüme gelene kadar, önceki edebiyat tarihlerindeki tasnifi kullanan Kocatürk, edebiyat tarihini, orta öğretim için kaynak bir kitap olarak düşünmüş gibidir. "Modern Türk Edebiyatı" başlıklı bölümdeki "Şiir" başlığı altında "Heceni İlk İşleyenler" arasında "Hecenin Beş Şairi"ni de 1900'lerin başında doğan ve hecede karar kılıp varlık gösteren şairleri de anmıştır. "Serbest Vezin"i, Nâzım Hikmet ile değil de Orhan Veli Kanık ile sunması ve Nâzım Hikmet'e *Türk Edebiyatı Tarihi*'nde yer vermemesi, çalışmada son döneme ilişkin olarak belirlenen yaklaşımı somutlaştırır. Kocatürk, kitabının "Bugünkü Şairler" başlıklı bölümünü, biyografilerle ilerletir; yargılarında hayli öznel ve dağınıktır. 1964'te yayımlanan kitaba, 1960'lara gelene kadarki isimlerin dâhil edilmesi, edebiyat tarihi yazımında tarih aralığının nasıl belirlenmesi gerektiğine ilişkin sorular için uyarıcıdır (Kocatürk 1964).

Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'nın "Cumhuriyetin Ellinci Yılı Dizisi" içinde, 1973'te yayımlanan Rauf Mutluay'ın *50 Yılın Türk Edebiyatı*, adıyla edebiyat tarihi izlenimi verse de öyle değildir. Kitabın üçte birinden fazla bölümü (250 sayfası), "50 Yılın Türk Şiiri" başlığı altında, modern Türk şiirine ayrılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1918'den başlayarak kitabın yayımlandığı 1973'e gelene kadarki her bir yıl içinde yayımlanan kitaplar üzerinden şairlere ve onların bazı şiirlerine dikkat çeken yazar, "Kitaplar Dışında Şiir" başlığı altında dergilerde çıkmış kimi şiirler üzerinde durur. Şiir kitaplarının yıl yıl dökümünün yapılması, malzemenin derlenmesi bakımından önemli olduğu kadar, yazarın bu döküm içinden bazı kitapları ayırarak onlar üzerinden şairleri öne çıkarıp yargıda bulunmasını da hazırlar. Mutluay'ın yargılarını, "toplumcu" hassasiyet belirler. Bununla birlikte edebiyat kanonunun benimsediği Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hâşim, Faruk Nafiz Çamlıbel, Nâzım Hikmet Ran, Necip Fazıl Kısakürek gibi şairlere, söz konusu hassasiyetten çok kanon kabulüyle yaklaşır. Toplumcu hassasiyet, özellikle İkinci Yeni Şiiri içinde anılan şairlere yaklaşımda eleştirel bir argüman olarak belirir. Mutluay, İkinci Yeni şairlerinden Turgut Uyar, Edip Cansever ve Ece Ayhan'ın şiirlerini, toplumdan uzak bulduğu gibi, şiirin okur kaybetmesinden sorumlu metinler olarak da eleştirir. Bu şiirlerin karşısına "toplumcu" duyarlılıkla yazılmış şiirleri çıkarır. Öyle ki toplumcu duyarlılığa tarihsellik kazandırmak üzere, Ziya Gökalp'i, toplumcu şiirin önemli örneklerini vermiş bir şair olarak metinleriyle birlikte anar. Mutluay'ın çalışması, belli tarzda bir şiiri içselleştirmiş olsa da şiir beğenisi bulunan bir araştırmacının hazırladığı bir antolojidir. İçselleştirdiği toplumcu şiir beğenisiyle yazar, 1918'den 1973'e kadar her yıl yayımlanan kitapların dökümünü verip bu kitaplardan kanonun benimsediği ve kendisinin de bazı göstergelerle önemli bulduğu şiirleri bir araya getirir. Kitabın 27 Mayıs 1960'ta yapılan askerî darbe sonrasında yazılmış şiirlere ayrılan "Yeni Çağ Türküleri" ile Atatürk için yazılmış şiirlerden bir seçki görünümündeki "Atatürk Şiirleri" başlıklı bölümleri, *50 Yılın Türk Edebiyatı*'nın edebiyat tarihini çağrıştıran bir antoloji olduğunu somut biçimde göstermektedir. (Mutluay 1973)

Kenan Akyüz, 1979'da yayımlanan *Modern Türk Edebiyatı'nın Ana Çizgileri 1860-1923* adlı kitabında, "Tanzimat Devri Edebiyatı", "Servet-i Funûn Devri", "Servet-i Funûn Dışındaki Edebiyat", "Fecr-i Âti Devri" ve "Millî Edebiyat Devri" başlıkları altında her bir dönemi, türler üzerinden değerlendirir. "Şiir" başlıklı bölümde, dönemin özelliklerini, şiirde öne çıkan isimlere yoğunlaşarak açıklar. Akyüz, şiirdeki değişimi ve yenileşme çabalarını dil, nazım biçimi ve temalar üzerinden belirginleştirir; kanonun anılan dönemlerden benimsediği şairleri, bu göstergelerden hareketle inceler (Akyüz 1995). Akyüz'ün çalışmasında, modern Türk şiirinin metinler üzerinden değil, mevcut yargılar üzerinden değerlendirildiği görülür.

Şükran Kurdakul'un iki ciltten oluşan çalışması, edebiyat tarihi ibaresi taşımamakla birlikte, bir edebiyat tarihidir. *Çağdaş Türk Edebiyatı Meşrutiyet Dönemi* adlı ilk ciltte "Yeni Bir Şiire Doğru" başlığı altında Servet-i Fünûn Şiiri ve bu şiirin öne çıkan iki şairi Tevfik Fikret ile Cenap Şahabettin üzerinde durulur. Kurdakul, Fecr-i Âti'yi "Edebiyat Topluluğu" olarak benimseyip bu topluluğa mensup olan isimlerin şiirlerinden örnekler sunar. "Yeni Çağ, Yeni Düşün Akımları" başlığı altında; "İslâmcılık, Ulusçuluk, Meslek-i İctimaî, Batıcılık, Sosyalizm" ve "Millî" yönelişi, şiiri hazırlayan ideolojik tercihler şeklinde belirler ve şairleri, bu ideolojilere mesafelerine göre değerlendirir (Kurdakul 1986). Kurdakul'un bu yaklaşımı, ideolojik tercihlerin metinlerden izlenmesi açısından kullanışlı olmakla birlikte edebiyat tarihinde dönemlerin ayrıştırılması, şairlerin

birbiriyle etkileşimi veya türlerin gelişmesi gözetildiğinde çalışmanın edebiyat tarihinden uzak bir araştırma ve yorum denemesi olduğunu söylemeyi hazırlar.

Kurdakul'un çalışmasının ikinci cildi olan *Çağdaş Türk Edebiyatı Cumhuriyet Dönemi*, düzenlenişiyile edebiyat tarihine daha yakın durur. Bu ciltte, 1930-1950 arasında yayımlanmış dergilere başlıklar açılarak dikkat çekilir. “Şiir Hareketleri”, bu dergiler etrafındaki oluşumlara göre belirlenmeye çalışılır. Kurdakul, şiir hareketlerini; “ ‘Millî Edebiyat Akımına Bağlı Gelişmeler”, “Karşıt Görüşler”, “*Dergâh* Hareketinden Kaynaklanan İdealist Çizgi” ve “Toplumcu Gerçekçiler” şeklinde sınıflandırır. Ardından da şairleri, bu sınıflamaya göre değerlendirir. İleriye doğru tarihsel sınırın 1950 yılı ile belirlendiği çalışmada, değerlendirilen her bir şairden sonra şiirlerinden örnekler verilir (Kurdakul 1987). Böylece edebiyat tarihinin antolojiyi de içermesi şeklinde beliren zaaf güncellenmiş olur.

Ahmet Oktay'ın *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)* adlı çalışması, kavramsal ayrımıyla dikkati çeker. “Edebiyatın Arka Alanı” başlıklı ilk bölümde, düşünsel yönelişler, başka bir deyişle ideolojiler ve bunların pratiğe ve pragmatizme ilişkin söylemleri belirlenir. “Edebiyat Ortamı ve Arayışlar” başlıklı ikinci bölümde, şiir, şu alt başlıklarla işaret edilen değişim, dönüşüm veya sorunlar doğrultusunda değerlendirilir: “N. Hikmet ve Toplumculuk”, “Tasfiye Hareketi”, “Garip Şiiri”, “Hececiler/Saf Sanatçılar”. Kitabın son bölümü, “Yazarlar/Yapıtlar/Örnekler” başlığını taşır. Burada belirlenmiş olan şair ve yazarlar, duruşları gözetilerek değerlendirilir; eserleri, yukarıdaki ayrıma göre yorumlanıp konumlandırılır. Ahmet Oktay'ın tasnifi, kendine özgüdür ve edebiyat tarihlerindeki eğilimin dışındadır. Bu yönüyle onun çalışması, her ne kadar öyle sunulmuş olsa da, “edebiyat tarihi”nden çok, bir araştırma ve inceleme kitabı olarak belirir. Şairlere ayrılan bölümlerdeki tarihsellikten çok çözümleyici ve eleştirel yaklaşım, çalışmayı edebiyat tarihi olmaktan uzaklaştırdığı gibi, ilk elden kaynakların çok az kullanılmış olması da çalışmanın güvenilirliği zedelemektedir. Ayrıca her bir şairle ilgili değerlendirmenin ardından gelen seçilmiş metinler de çalışmayı antolojiye yaklaştırmıştır (Oktay 1993). Rauf Mutluay'ın yirmi yıl önce yayımlanan *50 Yılın Türk Edebiyatı* adlı çalışması kadar dağınık olmamakla birlikte *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı*, dikkat çekilen yönleriyle son dönemin ele alındığı olgunlaşmamış bir edebiyat tarihi girişimidir.

2000'lerde edebiyat tarihi yazımına ilgi artmıştır. Akademik kimliği olan yazarlar, bu alanda eserler vererek hem Türk edebiyatının birikimini disiplinli bir biçimde sunmaya hem de üniversite öğrencileri için kaynak değeri taşıyan işlevsel çalışmalar hazırlamaya yönelmiştir. İnci Enginün'ün 2001'de yayımlanan ve gördüğü ilgi üzerine birkaç kez basılan *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, bu yönelişi somutlaştıran ilk kitaptır. Enginün, kitabının “Şiir” başlıklı ilk bölümünde yeni bir tasnifte bulunur (Enginün 2003: 5). Tema, biçimsel ve ideolojik tercihler, eğilimler, akımlar ve sanat anlayışlarının gözetildiği anlaşılın bu tasnifin kuşatıcı, tutarlı ve doğru yorumu hazırlayıcı olmadığı söylenebilir. Tasnifteki yöntem sorunu bir tarafa, özellikle 1940'tan sonrasına ilişkin değerlendirmelerinde, İnci Enginün'ün ilk elden kaynaklara gitmeyişi, çalışmanın bilgi yönünden zaafını belirginleştirmektedir. Yaklaşım yönünden de yazar, özcü olduğu kadar taraflıdır; dolayısıyla nesnellik beklenen edebiyat tarihi yazımında, belirgin bir biçimde öznel bir tutum sergiler. Özellikle “solcu” veya “Marksist” olarak görülen şairler değerlendirilirken yazarın bu tutumu belirginleşir. Diğer taraftan “sağ”da

konumlandırılan şairlere ilişkin değerlendirmelerde, benimseyici bir ton geliştirilmesi de özelliğın işaretidir. Kitapta, Enginün'ün, şairleri bütün olarak okuduğunu düşünmeyi engelleyen göstergeler vardır. Örneğın “Öz şiir” başlığı altında değerlendirilen Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *destanlar dönemi* ile Cezayir ve Vietnam üzerinden emperyalizmi eleştirdiğı şiirleri dikkate alınmaz. Enginün'ün yorumlarında, beğeninın bilginin önüne geçtiğı de fark edilir. Bazı şairlerin bir cümle ile bazılarının sadece adıyla anılması, yazarın bu şairler hakkında herhangi bir yargısı bulunmadığını gösterir.

Türkiye’de üniversite sayısının artması, farklı üniversitelerden akademisyenlerin edebiyat tarihi dikkatiyle çok yazarlı kitaplar çıkarmasını hazırlamıştır. Edebiyat tarihi olarak adlandırılmasa da modern Türk edebiyatının birikimini, kronoloji gözetilerek toplu hâlde sergileme niyeti taşıyan ve “El Kitabı” olarak sunulan *Yeni Türk Edebiyatı 1839-2000* adlı çalışma, bu durumu açık bir biçimde yansıtır. Söz konusu kitap, yenileşme paradigması üzerinden kurulmuştur. “Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri” ile “Yenileşmenin İkinci Kuşağı” başlıkları altında Tanzimat Dönemi Edebiyatı değerlendirilmiş; ardından “Servet-i Fünun Edebiyatı”, “Millî Edebiyat” ve “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri” ele alınmıştır. İleri tarihin 2000 olarak belirlenmesi ve modern Türk şiirinin anılan başlıklar altında 2000'lere gelene kadarki sürecini içermesi yönünden *Yeni Türk Edebiyatı 1839-2000* adlı kitap, edebiyat tarihi yazımında önemli bir ilke olan zaman belirlemesine bağlı kalmaz. Modern Türk şiirinin dönemler üzerinden anlatımında, “El Kitabı” özelliğini belirginleştirecek biçimde muhtasar bir içerik sergileyen çalışma, bölüm yazarı akademisyenlerin tasarrufuna göre şekillenmiştir. (Korkmaz 2004)

İnci Enginün'ün tarihsel olarak *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*'nın öncesini içeren *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)* adlı kitabında edebiyat tarihi ibaresi yer almamakla birlikte, yazar, “Önsöz”de çalışmasının edebiyat tarihi olduğunu açıklar. Kitap, türler üzerinden yazılmış bir edebiyat tarihidir. Enginün, kitabının “Şiir” bölümünde “Divan Şiirin Son Örnekleri” başlığı altında Keçecizâde İzzet Molla, Âkif Paşa, Yenişehirli Avni, Leskofçalı Galip ve Encümen-i Şuarâ şairleri hakkında bilgiler verir. Şinasi, Ziya Paşa, Nâmık Kemal ve Şair Eşref'i “Siyasî ve Sosyal Şiir”; Recâizâde Mahmut Ekrem ile Abdülhak Hâmit'i “Ferdî Duyguların Şiiri”; Muallim Nâci'yi “Yeni Şiire Tepki”; Mehmet Celâl, Mustafa Reşit, Menemenlizâde Tahir, Nâbizâde Nâzım'ı “Ara Nesil Şairleri” başlığı altında değerlendirerek Servet-i Fünun'a geçer ve “bu okulun şiir tarafını” Tevfik Fikret ile Cenap Şehabettin'in temsil ettiğini vurgular. Servet-i Fünun şiirinin “önde gelen” bu iki şairini şiirlerine yoğun göndermelerle değerlendiren yazar, “Servet-i Fünun dergisinde yazan şairler arasında Tevfik Fikret ile Cenap Şahabettin'in seviyesine yükselen yoktur. Hepsi az çok onları taklitle yetinirler.” (Enginün 2006: 553) hükmünü verir. Bununla birlikte, “Servet-i Fünun şiirinin tablosunu tamamlamak için” diğer şairlere de çalışmasında yer açarak Süleyman Nazif, Süleyman Nesib, Ali Ekrem, İsmail Safa, Hüseyin Suat, Hüseyin Siret, Faik Âli ve Celâl Sahir'i de ayrıntıya girmeden kısaca değerlendirir. Enginün, “II. Meşrutiyet” başlığı altında, belirlenen tarihsel olay ve ardından gelen süreçteki “şiir akımları”nı, “a. Servet-i Fünuncular, b. Türkçülük Akımı-Millî Edebiyat, c. İslamcılar, ç. Mistik akım” (Enginün 2006: 574) şeklinde sınıflar. Bu sınıflamada, İkinci Meşrutiyet sonrası belirginleşen düşünce akımları yönlendiricidir. Yazar, “Bu fikir akımlarının dışında sadece edebiyat görüşleriyle ön plana çıkan ve edebiyatı bütün sosyal

meselelerin dışında, sadece sanat olarak değerlendirmek isteyen iki yazar ve onlara bağlı iki hareket” bulunduğunu belirterek Fecr-i Âti üzerinden Ahmet Hâşim ve bağımsız bir şair olarak Yahya Kemal’e dikkati çeker; ayrıca bu sınıflamaya son olarak “I. Dünya Savaşı ve Mütareke Dönemi”ni de ekler.

Son on beş yıl içinde edebiyat tarihi yazımında kurumların desteğiyle çok yazarlı çalışmaların tercih edildiği görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan dört ciltlik *Türk Edebiyatı Tarihi*’nin 3 ve 4. ciltleri Yeni Türk Edebiyatı tarihi olarak tasarlanmıştır. Cumhuriyet’e gelene kadarki dönemlerin değerlendirildiği 3. ciltte, şiir tarihi, önceki edebiyat tarihlerinde benimsenen dönemleştirme ve tasnif doğrultusunda yazılmıştır. Son ciltte, “Cumhuriyet Dönemi (1923-XXI. yüzyıl)” başlığı altında öncelikle şiire yer açılmıştır. 1920-1950 yıllarındaki şiir; *Dergâh* dergisi üzerinden süreli yayın, Nâzım Hikmet ile Ercüment Behzat üzerinden “yenilik” söylemi çıkışı, “memleket şiiri” belirlemesiyle bir tema, “Yedi Meş’ale” üzerinden bir topluluk, 1930’lardaki güncel konular, vezin tartışmaları münasebetiyle biçim, Garip Şiiri üzerinden yenilikçi bir tepki ve “1940 Kuşağı” belirleyeniyle toplumcu yöneliş dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Bu, bazı itiraz kayıtları bulunmakla birlikte geliştirilerek kullanışlı hâle getirilebilecek bir tasniftir. 1950 sonrasında gelişen şiir, “İkinci Yeni’nin Estetik Açılımı” başlığıyla incelenmiş; İkinci Yeni Şiiri, başka yazarlarca aynı hacimdeki başka yazılarda da ele alınmıştır. Bu, edebiyat tarihi yazımında konunun neye göre belirlendiğini düşündürecek bir tasarruftur.

Türk Edebiyatı Tarihi’nin “1950 Sonrası”nın işlendiği bölümündeki tutum ve dil, edebiyat tarihinden çok çözümleme ve eleştiriye yakındır. Bununla birlikte, tarihsellik gözetilerek denenen tasnif girişimi, daha kullanışlı hâle getirilmesi kaydıyla kullanılabilir gözükmektedir. “Şiir” ana başlığı altında görünen bundan sonraki yazıların edebiyat tarihi içinde yer almaması gerektiği bellidir. “1980 Sonrası Popüler Kültür Ortamında Türk Şiiri” başlıklı yazı, şiirde dönemsel bir soruna dikkat çekilmiş olmasıyla önemlidir. “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Manifestolar” ve “Klasik Edebiyat Etrafında Tartışmalar ve Gelenekten Yararlanma Sorunu” başlıklı yazılar da olgusal bir durumun izinin sürülmesi yönünden dikkat çekicidir. “Şiir ve Güzel Sanatlar” başlıklı yazı ise estetiğe ilişkin bir dikkatin verimidir (Halman 2006). Bu yazıların, ufuklarıyla başka bir bütün içinde değerlendirilmeyi hak ettikleri bellidir; ancak söz konusu çalışma içine dâhil edilmeleri, edebiyat tarihi yazımını sorunlu hâle getirmektedir. Belirlenen sorunlar nedeniyle *Türk Edebiyatı Tarihi*’nin Cumhuriyet Dönemi Şiiri bölümünün revizyona ihtiyaç duyduğu söylenebilir.

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı’nın projesi olarak ortaya çıkan ve sekiz ciltten oluşan *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*’nde, modern Türk şiirinin tarihi, dönemler esas alınarak yazılmıştır. Cumhuriyet’e gelene kadarki süreç, dönem adlandırmaları üzerinden; Cumhuriyet’le birlikte oluşan şiir ise şu başlıklar altında değerlendirilmiştir: “Şiirde Yeni Arayışlar Yedi Meş’aleciler Toplaşması”, “Yeni Bir Estetik Arayışında Olan Şairler (Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer, Nâzım Hikmet, Âsaf Hâlet Çelebi, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı)”, “Cumhuriyet Sonrasında Serbest Nazım”, “Garipçiler”, “1940 Toplumcu Gerçekçi Kuşağı”, “Dergilerde Değişik Arayışlar”, “Hisarcılar”, “Mavi Çıkışı”, “Millî Duyarlılığın Edebiyat Eserleriyle Oluşup Gelişmesi”, “İkinci Yeni Şiiri” (*Türk Dünyası Edebiyat Tarihi* 2007).

Tarihsel süreç gözetilerek yapıldığı gibi bir izlenim veren bu içerikte, bazı konuların şiirle ilgisi olmadığı görülür. “Dergilerde Değişik Arayışlar” ile “Millî Duyarlılığın Edebiyat Eserleriyle Oluşup Gelişmesi” başlıklı yazılar, şiirle ilgili değildir. Dolayısıyla belirlenen içerik akışını zedelemektedirler. Ayrıca “Yeni Bir Estetik Arayışında Olan Şairler” başlığı altına alınan yedi şair de başlığı tartışmalı hâle getirecek, en azından düşündürcek bir seçiciliği bildirmektedir. Bu bölümdeki şairler, 1920’li ve 1930’lu yıllarda edebiyat dünyasında görünmeye başlamıştır. Seçiciliği hazırlayan tutum, böyle bir gerekçeyle temellendirilebilir. Ancak ERCÜMENT BEHZAT LÂV’ın, FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA’nın, CELÂL SİLAY’ın veya başkalarının “Yeni Bir Estetik Arayışında Olan Şairler” arasına katılarak bu yedi ismin neden artırılmadığı, yine de sorulabilir. 2007’de yayımlanan bir edebiyat tarihinin İkinci Yeni Şiiri’yle tamamlanmış olması da zaman mesafesi koymak yönünden anlaşılabilir bir tercihtir. Ama 1940’larda edebiyat dünyasına giren ve “yeni bir estetik arayış içinde” oldukları rahatlıkla söylenebilecek bazı şairlerin dışarıda bırakılmalarını açıklayacak makul bir gerekçe yoktur.

Kurumların projelerle akademisyenlere yazdırdıkları çok yazarlı edebiyat tarihleri, 2000’li yıllarda özel sektörün de benzer tarzda kitaplar çıkarmasını hazırlamıştır. Edebiyat tarihlerindeki dönemleştirme kabulünden hareketle yazılan *Tanzimat Edebiyatı ve Servet-i Fünûn Edebiyatı* adlı kitapların ilkinde, Tanzimat Edebiyatı, iki kuşak üzerinden anlatılır: İlk kuşakta Şinasi, Ziya Paşa, Nâmîk Kemal; ikinci kuşakta Recâizâde Mahmut Ekrem, Abdülhak Hâmit ve Muallim Nâci, ayrıntılı bir biçimde incelenir (Parlatır 2006). Bu tutum, edebiyat tarihine malzeme sunması beklenen incelemenin başat kılınması nedeniyle söz konusu çalışmayı, edebiyat tarihinden uzaklaştırır. Ayrıca kanonun belirlediği isimlerin dışına çıkılmaması da kitabın edebiyat tarihinin perspektifini taşımadığını söylemeyi hazırlar. *Servet-i Fünûn Edebiyatı* adlı çalışma da bu edebiyat hareketi içindeki şairler üzerine bir inceleme olarak belirginleşir. *Tanzimat Edebiyatı*’ndan farklı olarak bu kitapta, Servet-i Fünûn Edebiyatı’nın Tevfik Fikret ve Cenap Şehabettin’den başka dört şairine de (Ali Ekrem Bolayır, Hüseyin Suat Yalçın, Hüseyin Siret Özsever, Faik Âli Ozansoy) yer açılmıştır (Parlatır 2006).

İki cilt olarak yayımlanan ve ilk cildi “Eski Türk Edebiyatı”na, ikinci cildi “Yeni Türk Edebiyatı”na ayrılan *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış*, adında “edebiyat tarihi” ibaresi bulunmakla ve içeriği bu ibareyi doğrulayacak biçimde düzenlenmekle birlikte editörü tarafından edebiyat tarihi değil, “ilk müracaat kitabı” olarak sunulur. Kitabın editörü M. Kayahan Özgül, sunuş yazısında, Türk edebiyatının henüz tarihinin yazılmadığını ve yakın gelecekte de yazılamayacağını iddia edip, bu iddiasının dayanaklarını maddeler hâlinde genişçe sıralar (Özgül 2013: V-XXX). Çalışmanın *Yeni Türk Edebiyatı* olarak hazırlanan ikinci cildinde, modern Türk şiiri edebiyat tarihlerinde kabul görmüş dönemler üzerinden değerlendirilirken, “Cumhuriyet Dönemi” yerine “Atatürk Devri Türk Şiiri (1923-1940)” başlığının açılması dikkati çeker. “1940’tan 1960’a Türk Şiiri” başlığı altında “Garip (I. Yeni) Şiiri” ve “İkinci Yeni Şiiri” değerlendirilir (Özgül 2015). Söz konusu çalışmada, edebiyat tarihi yazımı için belirlenen zaman mesafesine özen gösterildiği dikkati çeker.

Edebiyat tarihi kaydı taşımayan *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*’nda, “Eskiler (Şiir ve Nesir)” başlığı altında, Cumhuriyet’in ilanına gelene kadar şair olarak kabul görmüş isimler üzerinde durulur. “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri” ise

topluluklar, ortak duyarlılık, şiir hareketleri, poetik ortaklıklar, dönemsel bir aradalık ve “müstakil şahsiyetler” üzerinden değerlendirilir. “Yedi Meşale Topluluğu”, “Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Milli Romantik Şairler”, “Birinci Yeni (Garip) Şiir Hareketi”, “İkinci Yeni”, “Hisar Topluluğu”, “Mavi Grubu”, “Türk Edebiyatında Sosyalist Şiirin Serüveni”, “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde İslâmcı Şiir ve Beraberinde Müslüman Şairler mi?” ve “1980 Kuşağı Türk Şiiri” başlıkları, çalışmanın 2000'lere gelene kadarki birikimi içerdiğini gösterir. “Bazı Müstakil Şahsiyetler” başlığı altında Fazıl Hüsnu Dağlarca, Ahmet Muhip Dıranas, Behçet Necatigil, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Cahit Külebi, Asaf Hâlet Çelebi ve Hilmi Yavuz'un şiiri, farklı akademisyenler tarafından incelenmiştir (Gür 2015).

Sonuç

Cumhuriyet Dönemi'nde yazılan edebiyat tarihlerinde, yeni Türk şiirine büyük bir yer ayrılır. Bu, yenileşmenin veya Türk modernleşmesinin aktörlerinin şair oluşundan kaynaklandığı kadar Türk edebiyatının şiir merkezli oluşundan da ileri gelir. Avrupa merkezli yenileşme düşüncesini benimseyen öncülerden İbrahim Şinasi Efendi başta olmak üzere, Nâmık Kemal ve Ziya Paşa da yenileşmenin önemli isimlerindedir. Tanzimat Edebiyatı'nın ilk nesil temsilcileri üzerinden yazılan edebiyat tarihlerinde, Türk şiiri, öncelikle bu şair ve yazarların ürünleri merkeze alınarak değerlendirilir. İkinci neslin temsilcilerinin de şiirde belirginleşmiş olması, edebiyatta yenileşmeyi şiir üzerinden anlaşılır kılmayı gerektirir. Servet-i Fünûn Edebiyatı'nın kurucu ismi Tefvik Fikret'in şair kimliği de yenileşmede şiirin merkezî konumunu güçlendirir. Sonraki dönemlerde de şiirin temsil gücü ve şairlerin entelektüel kimlikle belirginleşmesi, şiire, edebiyat tarihlerinde öncelikle yer açılmasını hazırlamıştır.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yazılan ilk edebiyat tarihlerinde, yeni devletin beklentilerini de yansıtabilecek biçimde, toplumsal belleğin inşa edilmesine katkıda bulunacak bir yaklaşım benimsenmiştir. İsmail Habib [Sevük]'in *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi*, bu alanda, dönemin ilk ürünüdür. Yazar, sonraki yıllarda bu kitabını liselerde ders kitabı olacak biçimde düzenlerken Cumhuriyet'in oluşturmak istediği toplumsal belleği gözetmiş ve bu doğrultuda belirginleşen edebiyat kanonunu desteklemiştir. Aynı durum, Mustafa Nihat [Özön]'ün yine lise ders kitabı olarak hazırladığı *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi* için de geçerlidir. Bu çalışmalar, edebiyatta resmî kanonun oluşumunu da işaret eden bir tutumu yansıtmaktadır. Avrupa merkezli yenileşme düşüncesinin edebiyat üzerinden sergilendiği söz konusu çalışmaları, yeni Türk devletinin kültürel ufku belirler ve yönlendirir. Bunların ders kitabı olması, yaklaşımı belirlediği kadar yöntemi de hazırlar. Öğretici işlev gözetildiği için söz konusu kitaplarda yeni Türk şiiri, örnek metinler üzerinden somutlaştırılmaya çalışılır. Bu da edebiyat tarihlerini, antolojiye yaklaştırır. İşlev yönlendireni nedeniyle 2000'lere gelene kadar yazılan edebiyat tarihlerinin çoğunda, edebiyat tarihinin antoloji gibi de düşünüldüğü fark edilir. 2000'lerden bu tarafa yazılan edebiyat tarihlerinde ise bu yaklaşımdan uzaklaşıldığı görülür.

Edebiyat tarihi yazımında, edebiyat tarihinin antolojiyi de içermesine dönük tutum ve tasarruf, zamanla terk edilmiştir. Yönteme ilişkin bir diğer mesele; dönemlerin hangi göstergeler üzerinden ayrılacağı ve isimlendirileceği, şiirdeki yenileşme girişimleri ile bu girişimler içinde veya dışında kalan şairlerin neye göre

ve nasıl belirleneceğidir. Cumhuriyet'ten önceki yenilik girişimleri konumlandırılırken siyasi gelişmeler dönemleri ayırmada ölçüt olarak kabul edilmektedir. Ama Cumhuriyet sonrası için böyle bir durum söz konusu değildir. Cumhuriyet Dönemi'ndeki yenilik hamlelerinde akımların kolayca saptandığı ve "Garip (Birinci Yeni) Şiir" ile "İkinci Yeni Şiiri"nin akım olarak kabul edildiği görülür. Fakat Cumhuriyet'in ilanından başlayarak yazılmakta olan şiirin neye göre ve nasıl tasnif edileceği konusunda ortak bir kabul yoktur. Buraya bağlı bir başka mesele de söz konusu şiir akımları içinde yer almış şairlerin uzun şiir deneyimlerini gözetmeden onları akımın başlangıcındaki kabullerde sabitlemektir. Çok yazarlı edebiyat tarihlerinde bu sorunu aşmaya yönelik çabalar görünse de tek kişinin kaleminden çıkanlarda, şairin şiir sürecini izlemeyen, onu yer aldığı akıma sabitleyen bakış hâlâ etkindir.

Edebiyat tarihlerinde yeni Türk şiiri değerlendirilirken kanon arayışlarını işaret eden ideolojik tercihlerin yönlendirici olduğu görülmekte; bu da özcü bir tutum olarak dikkati çekmektedir. Ders kitabı olarak düzenlenen edebiyat tarihleri, şiirde resmî kanon oluşturma niyetini yansıtır. Yenilik paradigmasının belirleyiciliğinde hazırlanan edebiyat tarihleri, bazı şairleri veya eğilimleri "eski" olarak konumlandırıp bunları ötelemektedir. Edebiyat tarihi yazarının ideolojik tercihi de nesnellikten uzaklaşmaya yol açmaktadır. Özellikle bir kişinin yazdığı edebiyat tarihlerinde bu tutum açıkça görülür. 2000'li yıllardan bu tarafa yazılan çok yazarlı edebiyat tarihlerinde ise, ideolojik yaklaşımdan uzaklaşıldığı fark edilir.

Edebiyat tarihlerinde yeni Türk şiiri değerlendirilirken konu nesnesinin zamansal mesafesinin ne olacağı veya olması gerektiği de başka bir meseledir. İsmail Habib [Sevük], hece ölçüsünü yeni şiirin biçimsel özelliği gibi göstermek niyetiyle dönemin yaşayan genç şairlerine *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi*'nde geniş bir yer açmıştır. Bu, şiirde resmî kanon oluşturmaya matuf bir çabadır. 2001'de yayımlanan *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* adlı kitapta, edebiyat dünyasına 1990'larda giren isimlere de yer verilmiştir. Bu isimlerin şiirde varlık gösterip gösteremeyeceği ve yazdıklarıyla yeni Türk şiirinde konumlandırılmayı gerektirecek özgün bir nitelik taşıyıp taşımadıkları da belirsizken onların bir edebiyat tarihine alınmaları işin doğasına aykırı bir tasarruftur. Bu tür tasarruflar, edebiyat tarihi yazımında, konu nesnesine, zamansal bir mesafe konulması gerektiğini açıkça göstermektedir.

Bu makalede 1924'ten 2015'e gelene kadar yazılmış edebiyat tarihlerinde yeni Türk şiirinin nasıl değerlendirildiği incelenmiştir. Akademisyenlerden oluşan çok yazarlı edebiyat tarihlerinde, yukarıda belirtilen sorunların aşılmasına yönelik göstergeler vardır. Bunlar, yazılacak yeni edebiyat tarihlerinde, nasıl bir yol izlenebileceği yönünde uyarıcı göstergelerdir. Edebiyat tarihçisinin işini kolaylaştıran ve ona malzeme sunan araştırma, inceleme, eleştiri, çözümleme kitapları ile biyografik ve monografik çalışmaların artıyor oluşu da gelecekte yazılacak edebiyat tarihlerinin hâlihazırdakilerin eksiklerini kapatacağını haber vermektedir.

Kaynakça

- AKYÜZ, Kenan, (1995), *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- ASSMANN, Jan, (2001), *Kültürel Bellek-Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*, (Çeviren: Aysel Tekin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- BANARLI, Nihad Sami, (1987), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet, (2011), *Türk Edebiyatı Tarihi I-IV*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- GÜR, Âlim (Editör), (2015), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- HALMAN, Talât Sait (Editör), (2006), *Türk Edebiyatı Tarihi 4*, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- ENGİNÜN, İnci, (2003), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ENGİNÜN, İnci, (2006), *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KOCATÜRK, Vasfî Mahir, (1964), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Edebiyat Yayınevi.
- KORKMAZ, Ramazan (Editör), *Yeni Türk Edebiyatı 1839-2000*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- KURDAKUL, Şükran, (1986), *Çağdaş Türk Edebiyatı Meşrutiyet Dönemi*, İstanbul: Broy Yayınları.
- KURDAKUL, Şükran, (1987), *Çağdaş Türk Edebiyatı Cumhuriyet Dönemi*, İstanbul: Broy Yayınları.
- MUTLUAY, Rauf, (1973), *50 Yıllık Türk Edebiyatı*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- OKTAY, Ahmet, (1993), *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÖZGÜL, M. Kayahan, (2015), “Başlarken...”, *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış-Yeni Türk Edebiyatı*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- ÖZGÜL, M. Kayahan (Editör), (2015), *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış-Yeni Türk Edebiyatı*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- [ÖZÖN], Mustafa Nihat, (1934), *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat, (1941), *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Maarif Vekilliği.
- PARLATIR, İsmail (Editör), (2006), *Tanzimat Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- PARLATIR, İsmail (Editör), (2006), *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- POLAT, N. Hikmet (2013), “Yöntem Bilgisi Açısından Osmanlı Dönemi Edebiyat Tarihçiliği”, *Yöntem Bilgisi Açısından Osmanlı Dönemi Edebiyat Tarihleri*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- [PROJE], *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi - Cilt VIII*, (2007), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- [SEVÜK], İsmail Habib, (1340/1924), *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Matbaa-yı Âmire.
- [SEVÜK], İsmail Habib, (1931), *Edebî Yeniliğimiz-Birinci Kısım*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- [SEVÜK], İsmail Habib, (1932), *Edebî Yeniliğimiz-II*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- [SEVÜK], İsmail Habib, (1940), *Avrupa Edebiyatı ve Biz*, I. Cilt, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [SEVÜK], İsmail Habib, (1941), *Avrupa Edebiyatı ve Biz*, II. Cilt, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, (2009), *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.